

Warszawa, dn. 27.06.2000 r.

RPO/316164/99/VII/13

Pan
Prof. dr hab. Lech KACZYŃSKI
Minister Sprawiedliwości
Prokurator Generalny
WARSZAWA

Szanowny Panie Ministrze

Systematycznie wzrasta w polskich zakładach karnych i aresztach śledczych liczba szczególnie zdemoralizowanych skazanych oraz tymczasowo aresztowanych, przed którymi należy chronić społeczeństwo i których obecność w jednostkach penitencjarnych stwarza poważne zagrożenie zarówno dla funkcjonariuszy Służby Więziennej, jak i dla współosadzonych. Konieczność zminimalizowania pochodzącego od takich więźniów zagrożenia spowodowała, że są oni poddawani w trybie art. 88 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego i aktów wydanych na jego podstawie szczególnym procedurom zaliczenia do tzw. niebezpiecznych oraz rygorom: osadzania w odpowiednio wyposażonych celach, częstszego kontrolowania, ograniczenia w możliwościach podejmowania nauki i pracy, uczestniczenia w posługach religijnych, zajęciach kulturalno-oświatowych i sportowych oraz izolowania od innych osadzonych.

W celu ustalenia, jak przedstawia się sytuacja tymczasowo aresztowanych i skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w warunkach określonych w art. 88 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego, pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przeprowadzili w 1999 r.

badania sondażowe w 12 jednostkach penitencjarnych, w których przebywały osoby zaliczone do kategorii niebezpiecznych, w tym w dwóch wyodrębnionych dla tych osadzonych oddziałach w Zakładzie Karnym w Wołowie i Zakładzie Karnym we Włocławku.

Przeprowadzone w ramach badań rozmowy z osobami pozbawionymi wolności, którym nadano status więźnia niebezpiecznego, a także rozmowy z funkcjonariuszami Służby Więziennej oraz analiza dokumentacji i obowiązujących przepisów prawa w tym zakresie, pozwoliły na sformułowanie przedstawionych poniżej wniosków. Ich rozwinięcie zawarto w załączonym do niniejszego pisma opracowaniu.

1. Przyjęte w §§ 62-64 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 sierpnia 1998 r. w sprawie regulaminu wykonywania tymczasowego aresztowania (Dz.U. Nr 111, poz. 700) zasady postępowania z osobami tymczasowo aresztowanymi, które stwarzają poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa aresztu, mimo, iż mają charakter ograniczeń w prawach tych osób, nie znajdują umocowania w żadnym przepisie Kodeksu karnego wykonawczego. W szczególności nie dają takiego uprawnienia administracji więziennej przepisy art. 214 § 1 i art. 209 Kkw, z których wynika, że tymczasowo aresztowany korzysta co najmniej z takich uprawnień, jakie przysługują skazanemu odbywającemu karę pozbawienia wolności w systemie zwykłym w zakładzie karnym typu zamkniętego. Ponadto, zgodnie z treścią art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanowione tylko w ustawie. Na gruncie prawa karnego wykonawczego zasadę tę odzwierciedla znowelizowany ostatnio przepis art. 4 § 2 Kkw. Stanowi on, że skazany (i tymczasowo aresztowany) zachowuje prawa i wolności obywatelskie, a ich ograniczenie może wynikać jedynie z ustawy oraz z prawomocnego orzeczenia.

2. W praktyce penitencjarnej związanej z kwalifikowaniem jako niebezpiecznych skazanych i tymczasowo aresztowanych w związku z popełnieniem przestępstwa w zorganizowanej grupie albo związku

mającym na celu popełnianie przestępstw, duże trudności sprawia brak określenia w przepisach, co należy rozumieć pod pojęciem szczególnych okoliczności, które przemawiają przeciwko osadzeniu w warunkach przewidzianych w art. 88 § 3 Kkw.

3. W trybie § 81 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 sierpnia 1998 r. w sprawie regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności (Dz.U. Nr 111, poz. 699), komisja penitencjarna kwalifikuje skazanych jako niebezpiecznych oraz dokonuje, co najmniej raz na 6 miesięcy, weryfikacji decyzji w tym przedmiocie. Powiadomienie o tej decyzji następuje w formie ustnej. Tymczasem Komitet dla Zapobiegania Torturom w swoim raporcie z wizyty w 1996 r. w polskich jednostkach penitencjarnych zalecił m.in. aby o jakiegokolwiek decyzji klasyfikującej więźnia jako niebezpiecznego i powodach jej podjęcia był on również informowany pisemnie, a sytuacja osoby uznanej za niebezpieczną podlegała regularnemu sprawdzeniu przynajmniej co 3 miesiące.

4. W praktyce postępowania z osadzonymi niebezpiecznymi zastrzeżenia - w świetle wyników badań - budzą:

- niepoddawanie skazanych zaliczonych do tej kategorii, w tym również skazanych odbywających karę w systemie programowanego oddziaływania, żadnym formom planowego oddziaływania mającym służyć realizacji celów kary, w tym w szczególności: zatrudnianiu, nauczaniu, uczestnictwie w zajęciach kulturalno-oświatowych i sportowych oraz terapii;
- ograniczanie przez kadrę penitencjarną swoich kontaktów z osadzonymi niebezpiecznymi do spraw związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa;
- występujące w wielu stwierdzonych przypadkach utrudnienia w dostępie więźnia niebezpiecznego do lekarza, psychologa, a nawet do wychowawcy;
- niedopełnianie przez administrację jednostek penitencjarnych obowiązku powiadomienia sędziego o podjętych decyzjach o zaliczeniu do niebezpiecznych.

5. Wyniki badań pozwalają na sformułowanie tezy, iż obecnie w postępowaniu z więźniami uznanymi za niebezpiecznych jedynie cele ochronne realizowane są właściwie. W pracy ze skazanymi niebezpiecznymi w znacznej mierze zaniechano natomiast prowadzenia oddziaływań o charakterze resocjalizacyjnym. Wynika to zarówno z przyjęcia przez administrację penitencjarną organizacji działań, które nastawione są na spełnianie funkcji ochronnej, jak i z dotyczącego całą populację skazanych niedostatku zatrudnienia oraz zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych. Należy sądzić, iż wpływ na opisaną sytuację może mieć również rezygnacja z zawarcia w przepisach nowego regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności, nałożonego dotychczas na administrację penitencjarną obowiązku poddawania skazanych niebezpiecznych wzmożonemu oddziaływaniu penitencjarno-ochronnemu.

Na podstawie art. 16 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 1991 r. Nr 109, poz. 471 ze zm.) uprzejmie proszę Pana Ministra o podjęcie inicjatywy legislacyjnej w celu zmiany przepisów dotyczących sytuacji tymczasowo aresztowanych i skazanych odbywających karę pozbawienia wolności w warunkach określonych w art. 88 § 3 Kodeksu karnego wykonawczego oraz o ustosunkowanie się do przedstawionych w niniejszym piśmie wniosków w sprawie kierunków dalszego doskonalenia praktyki w tym zakresie.

Załącznik 1

Zastępca
Rzecznika Praw Obywatelskich
/-/ dr Jerzy Świątkiewicz